

מראי מקומות- בבא בתרא קע"ה

- (א) **הכא נמי אדם עשוי שלא להשביע את עצמו-** הק' הרשב"א, הרי הקדיש כל נכסיו, וא"כ מה שיין לומר שלא להשביע את עצמו, הרי ממ"נ אין לו כלום. ותי' בשם הראב"ד, דלא מיירי באמר הריני מקדיש כל נכסי, אלא בשקדיש כל הנכסים שיש לו הידועים לנו, וא"כ, עדיין שיין לומר שלא להשביע את עצמו. והמהרש"ל פי' דכוונת הגמ' לומר שלא יאמרו העולם דודאי עשיר הוא, שהרי הקדיש כל נכסיו, וודאי עדיין יש ממון בידו, שהרי הוא אוכל ושותה, וכו' [וק"ק, שהרי מה הרייה בזה במה שאומר דמנה זה של פלוני הוא, רצ"ע]. והרש"ש תי' דכוונתו שלא יאמרו שהי' עשיר כ"כ ולא פיזר מעות כל ימי חייו. אלא דלכאוו' עוד ק', מה שיין שלא להשביע את עצמו, הרי הוא הולך למות (ולפי הרש"ש הנ"ל לכאוו' לק"מ). וע' ביד רמה (ק"מ) דכ' דנוגע כל זמן שהוא חולה, שאינו רוצה להשביע את עצמו כל זמן שהוא חולה (ומדבריו מבואר ג"כ דהי' המקדיש שכיב מרע, והדין הוא כמו כל מתנת שכ"מ שיכול לחזור, וגם אינו חל עד לאחר מותו, ולכן אולי גם יש ליישב קו' הרשב"א מהא דהקדיש כל נכסיו, וא"כ ממ"נ אין לו כלום, די"ל דכל זמן שאינו מת הרי כל הנכסים שלו הם, וא"כ שפיר שיין ענין שלא להשביע). וע"ע בריטב"א דג"כ הק' דהא הולך הוא למות, וא"כ מה שיין שלא להשביע את עצמו, ותי' דנפק"מ דאם עומד חוזר והוא רוצה שלא להשביע את עצמו בכה"ג, וע"ע מש"כ.
- (ב) **שכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידי, ואמרו יתומין חזר ואמר לנו אבא פרעתי נאמנין- כ' הרי"ף (פב: בדפיו), דמשמע דאם לא אמר להם פרעתי, אז צריכין לשלם. והק', הא אמרי רב ושמואל דאם לא אמר תנו אין נותנין, דאמרי' דאדם עשוי שלא להשביע את בניו, וא"כ אף בלא"ה לכאוו' אין צריכין לשלם. ותי' דהתם לא אמר בתורת הודאה, אבל כאן אמר בתורת הודאה. וביאר הנמוקי יוסף, דהיינו דאמר מודה אני שיש לפלוני מנה בידי (ולא שאמר רק מנה של פלוני בידי).**
- (ג) **לא אמר תנו, לא קיימי' לשטרי'-** הק' הרשב"א והריטב"א, הא מצוה לקיים דברי המת, וא"כ למה אין נותנין אפי' אם לא אמר תנו. ותירצו דלא אמרי' מצוה לקיים דברי המת אלא היכא דהופקד ביד שלישי. אבל הרשב"ם פי' באו"א, דאי משום מצוה לקיים דברי המת, לא הי' להם ליתן בשביל דברי אביהם עד לאחר מיתה. ופי' הרש"ש, דהי' משמע להרשב"ם ד"נותנים" דקאמר רב ושמואל, משמע מיד. אלא שהק' דא"כ מאי פריך מהא דמלוה ע"פ אינו גובה מן היורשים. וכן הק' התורת חיים, דהא דאמרי' דמלוה ע"פ לא גבה מן היורשים, היינו משום שכבר מת האב, וכיון דשעבודא לאו דאורייתא, אין גובין מן היורשים. אבל אם האב עדיין חי, והמלוה בא לגבות ממנו, והוא אומר תנו לו, הא ודאי שצריכים ליתן לו, שהרי הנכסים בחזקתו עדיין, ולא בחזקת בניו. ולכן כ' לפרש כפי' הראשונים דלעיל, דלא אמרי' מצוה לקיים דברי המת אא"כ הוא ביד שלישי.
- (ד) **דבר תורה אחד מלוה בשטר ואחד מלוה על פה גובה מנכסים משועבדים, מ"ט וכו'-** לכאוו' יש להק', למ"ד אחריות לאו טעות סופר, למה אין הנכסים משועבדים, הרי סכ"ס שעבודא דאורייתא, ומלוה בשטר הוא, ולכן אינהו אפסידו אנפשיהו. וע' בתוס' רי"ד דהביא מש"כ במהדו"ק דלא אמר עולא שעבודא דאורייתא אלא במפרש, ולפ"ז א"ש, דהיכא דלא מפרש אין בה שעבודא דאורייתא כלל, ולכן שפיר יכולין לומר דאחריות לאו ט"ס. אבל כ' דאי"ז נראה, אלא כ' דמה דר"מ סבר דאחריות לאו ט"ס, היינו משום דמוכחא מילתא, דכיון דבכל שטרות כתיב אחריות והכא לא כתיב, ש"מ דהי' תנאי בינייהו דדוקא שלא יהי' באחריות, ומש"ה ס"ל לר"מ דלא גבי. אבל לעולם סתם בלא תנאי, אה"נ דהוי שעבודא דאורייתא, ונכסיו משועבדים (וע' לעיל בדף קס"ט שהבאנו מח' הראשונים בב"מ אם למ"ד אחריות טעות סופר אם הוי דוקא כשהזכירו המלוה והלוה האחריות, רק דהסופר שכח ולא כתבה, או דמיירי אפי' אם לא הזכירו האחריות כלל,

(ח) **ר' יוחנן ור"ל דאמרי תרוייהו מלוה על פה גובה בין היורשין ובין מן הלקוחות, מ"ט שעבודא דאורייתא - ק', הרי מפורש הוא במתני' דמלוה ע"פ דאינו גובה אלא מנכסים בני חורין, ואיך אמרו ר"י ור"ל דגובה מנכסים משועבדים, ומשמע דס"ל כן לדינא. וכ' היד רמה (קמ"ה) די"ל דר"י ור"ל דבר תורה קאמרי, אבל מתני' מיירי בתקנתא דרבנן. ועוד הביא מי שגורס דר"י ור"ל דאמרי תרוייהו דמלוה על פה גובה מן היורשין ואינה גובה מן הלקוחות, וכ' דגירסא דייקא הוא. וע"ע ברש"י דג"כ תמה כן על גירסתנו, והביא מהתוס' רי"ד בקידושין דהביא גירסא דגורס רק יורשין. [ולגירסתנו (לפי תירוצי היד רמה) לכא' יש לתמוה טובא, דמה הק' הגמ' ממתני' דהחופר בור ברה"ר, הרי לכ"ע להלכה מלוה בשטר גובה ממשועבדים ומלוה על פה גובה מבני חורין, וא"כ ק' לכ"ע].**

(ט) **בשעמד בדין, וכו' - כ' השטמ"ק בשם הרא"ש דה"ה דהוה מצי לשנויי דמלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא [וצע"ק, דאם ה"י יכול לומר כן, למה לא תי' כן, הרי האוקימתא של הגמ' הוא לכא' דוחק גדול, וצ"ע].**

ויש לעי' בזה בנוגע דברי התוס' רי"ד. ורבנן סברי דהא דלא כתיב לאו משום דהכי הוה תנאי דאין כאן אחריות, אלא ט"ס הוא.

(ה) **שעבודא דאורייתא - פי' הרשב"ם, יוצא אליך העבוט, וה"ה למקרקעי. ומבואר מדבריו דדין שעבודא דאורייתא חל בין על קרקע ובין על מטלטלין. וביאר היד רמה (קמ"ד) הדרשה, דאי אמרת דכל החיוב הוא רק על גופי' דלוה מכל היכא דמוצא לגבות ממנו, א"כ למה צריך הלוח ליתן משכון להמלוה, ל"זיל ליה גופי' וליזבן ולפרע, אלא לאו ש"מ שעבודא דאורייתא [וצ"ע כוונתו בזה, דמשמע קצת דאם ה"י שעבודא לאו דאורייתא, ה"י חייב הלוח עצמו ללכת ולמכור ולשלם מעות להמלוה. וא"כ, במלוה ע"פ, דהפקיעו החכמים השעבוד דאורייתא בזה, שפיר חייב לעשות כן, וזה ודאי אינו, ואולי לא הפקיעו שעבודא דאורייתא לחוב להלוח], וביאר די' ראי' מכאן דגם ממשועבדים חייב, ולא רק מבני חורין, דכיון דהחיוב חל על הנכסים, ולא רק על הגוף, ממילא אין חילוק אם הוא אצל הלוח או אצל הלקוחות. ולגבי מה שמבואר מדברי הרשב"ם דמעיקר דין תורה חל שעבוד על קרקע ומטלטלין, ע' ברש"י בב"מ (סז: ד"ה אין בעל חוב) דכ' דמה דאין מטלטלין משועבדים, היינו משום דאין דעתן סומך עליהן, ומבואר דמעיקר הדין אין המטלטלין משועבדין [אם לא אמרי' דהפקיע חז"ל השעבוד על מטלטלין משום שאין דעת המלוה סומך עליהם, וצ"ע].**

(ו) **שעבודא דאורייתא... שעבודא לאו דאורייתא - ע' בריטב"א בקידושין (ג':, סוד"ה אמר ר' יהודה) דכ' דמאן דאמר שעבודא לאו דאורייתא היינו משום דס"ל דאין הקנאה לחצאים, ושעבוד קנין לחצאין הוא, ולכן לא שייך קנין כזה, ואינו חל.**

(ז) **ורבה אמר דבר תורה אחד מלוה בשטר ואחד מלוה על פה אינו גובה אלא מנכסים בני חורין - ע' ברמב"ן שביאר דמה דגובה מנכסים בני חורין מדאורייתא לפי רבה, היינו משום דכופין על מצות פריעת בעל חוב. וכן בכל תשלומין דכתיב בתורה, מיטב שדהו ישלם, חיים שנים ישלם, וכו', היינו כיון דכופין על המצוות, גם יורדין לנכסיו לכוף אותו לעשות המצוה, דאם אינו רוצה לעשות המצוה יורדין למיטב שלו ומקיימין לו מצותו.**